

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคนในชาติ แนวนโยบายการศึกษาที่สามารถจับต้องได้จะขับเคลื่อน และปรับเปลี่ยนความคิดจาก ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญคือพัฒนาให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ แต่ผลจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทั้งการเรียนระดับชาติและนานาชาติที่ผ่านมาสะท้อนว่า เด็กไทยไม่สามารถนำคิดวิเคราะห์และนำความรู้ที่เรียนในห้องเรียนไปปรับใช้ได้อย่างเป็น รูปธรรม ขาดการคิดเชื่อมโยง การคิดวิเคราะห์ และการใช้เหตุผลการลงทุนและระดม ทรัพยากรทางการศึกษาแปรผกผันกับผลลัพธ์ที่ได้ (ประสาธต์ เมืองเฉลิม, 2559, หน้า138)

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษาให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการ เรียนรู้ของผู้เรียน มาตรา 22 คือ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมี ความสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการ ศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ และมาตรา 24 กล่าวว่า การจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการ ปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 13-16) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่ หลักในการจัดการศึกษาจะต้องพัฒนากล้าคนให้มีขีดความสามารถและศักยภาพในการ แข่งขันบนเวทีโลกจึงได้มีแนวนโยบายการขับเคลื่อนนโยบายด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาว่าการเรียนไม่ใช่เพื่อการสอบ แต่เรียนให้ได้ทักษะชีวิตสามารถอยู่ในยุคโลก ไร้พรมแดน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559, หน้า 68) และในการเปลี่ยนแปลงการจัดการ การศึกษาตามการขับเคลื่อนของศตวรรษที่ 21 โดยเน้นความเก่งคน เก่งคิด เก่งงาน มากกว่าแค่เก่งวิชาการที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันไม่ได้ รวมทั้งกระบวนการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแต่ผู้สอนสำคัญยิ่งกว่า เนื่องจากผู้เรียนเป็นผู้ออกแบบและจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยครูต้องทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา (Coach) และคอยอำนวยความสะดวก

ความสะดวก (Facilitator) ให้เกิดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยตัวเอง (Constructivist Theory) และสอดคล้องกับการพัฒนาสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ประสาธต์ เถืองเฉลิม, 2559, หน้า 139) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ว่าด้วยเรื่องของการจัดการเรียนรู้ที่ต้องการให้ลดการเรียนด้านเนื้อหาวิชาการในห้องเรียนโดยไม่ให้มีผลกระทบต่อเนื้อหาที่นักเรียนจำเป็นต้องเรียน โดยกำหนดให้โรงเรียนเรียนภาควิชาการ ถึงเวลาบ่าย 2 โมงครึ่ง หรือเวลา 14.30 น. ซึ่งโรงเรียนสามารถยืดหยุ่นเวลาในการจัดได้ตามบริบทของโรงเรียน ส่วนเวลาหลังจากนั้นให้จัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ แต่เวลาที่โรงเรียนเลิกยังคงเดิมตามกำหนดของแต่ละโรงเรียน ซึ่งการจัดกิจกรรมนี้อยู่ภายใต้การดำเนินการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ซึ่งเริ่มดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558, หน้า 1 – 2) โดยมีแนวการดำเนินงาน คือ ส่งเสริม สนับสนุน สร้างความเข้าใจในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติแก่ครูและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ปรับโครงสร้างเวลาเรียนและจัดทำตารางเรียนให้เหมาะสม เลือุกกิจกรรมให้ตอบสนองต่อความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน จัดระบบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับกิจกรรม แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามบริบทของสถานศึกษาและชุมชน ส่งเสริมและสนับสนุนสื่อการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกกำกับติดตามการจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558, หน้า 8)

อีกหนึ่งประการที่สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยให้เกิดคุณค่าและความหมายต่อชีวิต พัฒนาตนเองสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จะต้องอาศัย สู่ จิ ปุ ลิ และกระบวนการเรียนการสอนต้องมีทั้งพุทธิศึกษา หัตถศึกษา พลศึกษา และจริยศึกษา หมายความว่า เรียนรู้ก่อให้เกิดสติปัญญา มีทักษะการทำงาน มีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์ และมีคุณธรรมจริยธรรมในการอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งตรงกับทฤษฎีทางการศึกษาของตะวันตกที่กล่าวว่า ความมุ่งหมายทางการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 พิสัย ได้แก่ พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) และจิตพิสัย (Affective Domain) ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องรับการพัฒนาอย่างสมดุล (Bloomet. al, 1956 ; Krathwohlet. al,1956 ; Morshead, 1965 ; Harrow, 1972 ; Simpson, 1972.)

เมื่อกลับมาพิจารณาการศึกษาของไทยในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ปรากฏว่าเรามักให้ความสำคัญกับพุทธิพิสัยมากจนเกินไป จนทำให้ผู้เรียนขาดสมดุลทางการเรียนรู้และการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม (ประสาธต์ เถืองเฉลิม, 2559, หน้า 139) ทิศนา แชมมณี (2550, อ้างถึงใน วัชรระ แงพรหม, 2556, หน้า 13) ได้สรุปแนวคิดของ ประเวศ วะสี เกี่ยวกับ

การเรียนการสอนของไทยในสถาบันการศึกษาทุกระดับตั้งแต่อนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย เป็นการการศึกษาที่สร้างความอ่อนแอทางสติปัญญาและทำลายศักยภาพในการเรียนรู้ เนื่องจากเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาในห้องเรียนและท่องจำจากตำราเป็นใหญ่ ผู้เรียนขาดประสบการณ์และการศึกษาจากความเป็นจริงรอบตัว ขาดการคิดวิจารณ์ญาณ ขาดการนำประสบการณ์หรือข้อมูลมาสังเคราะห์ให้เป็นปัญญาที่สูงขึ้น การเรียนวิธีนี้จริยธรรมจึงไม่เกิด เพราะจริยธรรมเกิดจากความเข้าใจโลก และเข้าใจตัวเองอย่างลึกซึ้ง ซึ่งการศึกษาที่ดีควรจะสร้างคนให้ฉลาด เป็นคนดีและมีความสุข กระบวนการเรียนรู้ควรเน้นที่การช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีเรียนและสามารถเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

คณะกรรมการความสงบแห่งชาติซึ่งเป็นคณะรัฐมนตรีในปัจจุบัน ได้เล็งเห็นความสำคัญของหลักการและแนวคิดนี้ จึงได้มีนโยบายให้กระทรวงศึกษาธิการจัดทำโครงการลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขับเคลื่อนนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ลงสู่การปฏิบัติของโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติและเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น และผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพ มีความสุขในการเรียนรู้อย่างแท้จริง และเริ่มปฏิบัติการโครงการในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2558 โดยมีโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายนำร่องอย่างน้อยร้อยละ 10 ของจำนวนโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ไม่น้อยกว่า 3,100 โรงเรียน) ครอบคลุมกระจายทุกสภาพพื้นที่ทั้งนอกเมือง ในเมือง ทั้งนี้จะดำเนินการทุกโรงเรียนในปีการศึกษา 2559 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา , 2558)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ซึ่งเป็นผู้รับนโยบายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ดำเนินงานขับเคลื่อนการจัดกิจกรรมตามนโยบายเมื่อปลายปีงบประมาณ 2558 โดยพิจารณาคัดเลือกโรงเรียนนำร่องเข้ารับการอบรม รับฟังนโยบายและแนวปฏิบัติพร้อมรับเอกสารคู่มือการบริหารจัดการเวลาเรียนในการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทั้งในเขตพื้นที่การศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาที่เป็นโรงเรียนนำร่องเป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ได้จัดทำโครงการตามนโยบาย ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ เพื่อขับเคลื่อนนโยบาย สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ให้โรงเรียนนำร่องทุกโรงเรียนดำเนินการจัดกิจกรรมตามนโยบายในภาคเรียนที่ 2 ของปีการศึกษา 2558 ซึ่งโรงเรียนนำร่องทั้งหมดมีบริบทที่แตกต่างกัน ทั้งในส่วนของการบริหารจัดการ และจุดเน้นของสถานศึกษา ความพร้อมของสถานศึกษา

การบริหารจัดการเวลาเรียน การกำหนดโครงสร้างเวลาเรียน โครงสร้างหลักสูตร สถานศึกษา การจัดเวลาเรียน การกำหนดแนวทางและรูปแบบการจัดกิจกรรม การลดบทบาทครูผู้สอนที่คอยสอนเนื้อหาสาระให้กับผู้เรียน มาเป็นผู้คอยให้ความสะดวกกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากสื่อเทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา และสร้างบรรยากาศจัดสถานการณ์ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ โดยใช้วิธีการประเมินผลที่หลากหลาย และได้ขยายให้มีการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 1 ทุกโรงเรียนในปีการศึกษา 2559 ซึ่งจะมีการติดตามและประเมินผล การจัดกิจกรรมของโรงเรียน เป็นระยะตามกำหนดการที่ทางสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 1, 2559, หน้า 2 - 6)

ในการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ของโรงเรียนอนุบาลโพธิ์นาแก้ว ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ได้แก่ หัวหน้างานวิชาการโรงเรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน ซึ่งมีผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

“...สภาพการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ของโรงเรียน ยังขาดความพร้อมในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านการออกแบบการจัดกิจกรรมที่อาจยังไม่หลากหลาย เนื่องจากปัจจัยหลายๆ อย่าง อีกทั้งบุคลากรภายในโรงเรียนขาดโอกาสในการได้ไปศึกษาดูงานในโรงเรียนที่มีความพร้อมในการจัดกิจกรรมนี้ ถ้าหากเรามีโอกาสได้ไปดูงานก็น่าจะได้แนวทางในการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย...”

(ทองคำ โคตรผาบ, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2560)

“...ขณะนี้โรงเรียนได้ดำเนินการตามโครงการ ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ มาเป็นเวลา 3 ภาคเรียนแล้ว โดยเริ่มดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ในปีการศึกษา 2558 จนถึงปัจจุบัน พบว่าการจัดกิจกรรมมีปัญหาและอุปสรรคจากหลายๆ ปัจจัย ทั้งจากภาระงานในหน้าที่ และงานพิเศษอื่นๆ จนบางครั้งกิจกรรมที่จัดยังไม่เป็นที่พึงพอใจของครูผู้สอนและนักเรียนมากนัก หากโรงเรียนมีโอกาสในการพัฒนาครูให้มีศักยภาพ ในการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ จะทำให้ครูสามารถบูรณาการการจัดกิจกรรม ได้ดีขึ้นมากกว่านี้...”

(ญาสุมินทร์ นนทมาตร, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2560)

“...ชอบกิจกรรมที่คุณครูจัดมาก แต่บางทีก็ไม่ได้เรียนและอยากให้ครูเอากิจกรรมที่ได้ทำ หรือแสดงความสามารถมาให้แก่นักเรียนได้เรียนบ่อยกว่านี้ ในบางกิจกรรมนักเรียนได้นำไปปฏิบัติที่บ้านและได้รับการชื่นชมจากผู้ปกครอง เช่น สามารถปลูกผักไว้กินเองในฤดูหนาวได้ เย็บ สอย ซ่อมแซมเสื้อผ้าที่ชำรุดเล็กน้อยได้เอง...”

(เสาวลักษณ์ ดาบสมเด็จ, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2560)

“...การจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ เป็นสิ่งที่ดี เพราะนักเรียนสามารถนำเอามาปฏิบัติที่บ้านได้ ซึ่งเป็นการช่วยผู้ปกครองในการทำกิจกรรมบางอย่างหรือกิจกรรมในชุมชน เช่น ทำพานบายศรี นักเรียนก็สามารถช่วยทำได้ การมัดผ้าประดับที่วัด การแสดงต่างๆ ซึ่งชุมชนรู้สึกพอใจที่นักเรียนสามารถจะเรียนรู้ที่โรงเรียนแล้วนำมาใช้ในชีวิตได้จริง...”

(อบมา พลวงษา, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2560)

จากที่กล่าวมาจะพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามนโยบาย ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ซึ่งเป็นหนึ่งในหลายนโยบายของรัฐบาลปัจจุบันที่ต้องการปฏิรูปการศึกษาในส่วนของจัดการเรียนการสอน ซึ่งสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการ ส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ติดตาม และประเมินผล ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่โรงเรียนต้องเตรียมความพร้อมในการดำเนินงาน ซึ่งโรงเรียนที่มีบริบทต่างกัน ทั้งขนาด ที่ตั้งของโรงเรียน จำนวนครู ระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำงานของครู รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และการวัดผลประเมินผล มีผลต่อการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ในทุกทิศทาง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาศักยภาพครูโรงเรียนอนุบาลโพพนาแก้ว ในการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ รวมถึงบุคลากรภายในโรงเรียนอนุบาลโพพนาแก้ว ที่สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 ได้รับการพัฒนา เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจถึงกระบวนการ วิธีการจัดกิจกรรม และสามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ จากการพัฒนาในครั้งนี้ไปใช้พัฒนาการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ให้มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาต่อไป

คำถามการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้กำหนดปัญหาการวิจัยไว้ดังนี้

1. สภาพและปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ของครูโรงเรียนอนุบาลโพธาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 1 เป็นอย่างไร
2. แนวทางการพัฒนาครูในการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ของครูโรงเรียนอนุบาลโพธาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 1 มีอะไรบ้าง
3. ผลการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ของครูโรงเรียนอนุบาลโพธาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 1 เป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ของครูโรงเรียนอนุบาลโพธาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สกลนคร เขต 1
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ของครูโรงเรียนอนุบาลโพธาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สกลนคร เขต 1
3. เพื่อติดตามผลการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ของครูโรงเรียนอนุบาลโพธาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สกลนคร เขต 1

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความสำคัญของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ได้ทราบสภาพและปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ของครูโรงเรียนอนุบาลโพธาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

2. ได้แนวทางพัฒนาศักยภาพครูในการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ของโรงเรียนอนุบาลโพนนาแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 1

3. ครูโรงเรียนอนุบาลโพนนาแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในด้านการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้

4. เป็นข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ได้นำข้อมูลไปใช้ในการวางแผน ปรับใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ของครู

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยพัฒนาศักยภาพครูในการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้โรงเรียนอนุบาลโพนนาแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 จำแนกได้ ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้เป็นครู และนักเรียนโรงเรียนอนุบาลโพนนาแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ใช้เวลาในการศึกษาระหว่าง เดือนมิถุนายน 2560 – เดือนกันยายน 2560 โดยจำแนกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1.1 ผู้วิจัย คือ นางราตรี วิเศษ

1.2 ผู้ร่วมวิจัย เป็นครูผู้ปฏิบัติการสอนโรงเรียนอนุบาลโพนนาแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 จำนวน 8 คน

1.3 ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 50 คน ประกอบด้วย

1.3.1 วิทยากรผู้ให้ความรู้ในการอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 2 คน ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ และผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

1.3.2 ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลโพนนาแก้ว จำนวน 1 คน

1.3.3 ครูวิชาการโรงเรียนอนุบาลโพนนาแก้ว จำนวน 1 คน

1.3.4 นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
ชั้นละ 8 คน ซึ่งเป็นนักเรียนชาย 4 คน นักเรียนหญิง 4 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย
รวมทั้งสิ้น 24 คน

1.3.5 ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 22 คน
ได้มาโดยการสุ่มแบบไม่เจาะจง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558)

ขอบเขตด้านเนื้อหาของการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารคู่มือ
การจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ เพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

2.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน
เพิ่มเวลารู้

2.1.1 ความหมายของกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้

2.1.2 ความสำคัญและปัญหาของกิจกรรม ลดเวลาเรียน

เพิ่มเวลารู้

2.1.3 แนวคิดทฤษฎีที่สนับสนุนการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน

เพิ่มเวลารู้

2.1.4 หลักของการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้

2.1.5 แนวทางการบริหารจัดการ ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้

2.1.6 แนวทางการดำเนินงาน ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้

ได้แก่

2.2 การเขียนแผนการจัดกิจกรรมลดเวลารู้เพิ่มเวลาเรียน 6 ขั้นตอน

2.2.1 กำหนดกิจกรรม

2.2.2 กำหนดจุดประสงค์การจัดกิจกรรม

2.2.3 กำหนดเนื้อหาย่อย

2.2.4 วางแผนการจัดกิจกรรม

2.2.5 จัดกิจกรรม

2.2.6 ประเมินผล ปรับปรุงและพัฒนา

2.3 การจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้

2.3.1 แนวทางการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้

2.3.2 ตัวอย่างกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้

2.4 แนวทางการพัฒนา

2.4.1 การศึกษาดูงาน

2.4.2 การอบรมเชิงปฏิบัติการ

2.4.3 การนิเทศภายใน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยนำเอาหลักการตามแนวคิดของ Kemmis & Mc Taggart (Kemmis & Mc Taggart, 1988, P. 11, อ้างถึงใน องอาจ นัยพัฒน์, 2554, หน้า 301-303) ได้ให้หลักการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอนหลัก คือ

3.1 การวางแผน (Planning)

3.2 การปฏิบัติการ (Action)

3.3 การสังเกตการณ์ (Observation)

3.4 การสะท้อนกลับ (Reflection)

เมื่อปฏิบัติครบทั้ง 4 ขั้นตอนแล้ว นำผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมาสรุปและปรับปรุงการวางแผน (Re – Planning) ปรับปรุงการปฏิบัติการ (Re – Action) ปรับปรุงการสังเกตการณ์ (Re – Observation) และผลการสะท้อนกลับ (Re – Reflection) โดยมีการกำหนดปฏิบัติการเช่นนี้ไปอีก อย่างน้อย 2 วนรอบ เพื่อเกิดการพัฒนาในขั้นตอนการปฏิบัติที่ยังไม่สมบูรณ์

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เวลาในการศึกษาระหว่าง เดือนมิถุนายน - เดือนกันยายน 2560 โดยดำเนินการเป็นวงรอบ ดังนี้

4.1 วงรอบที่ 1 ระหว่างวันที่ 6 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2560

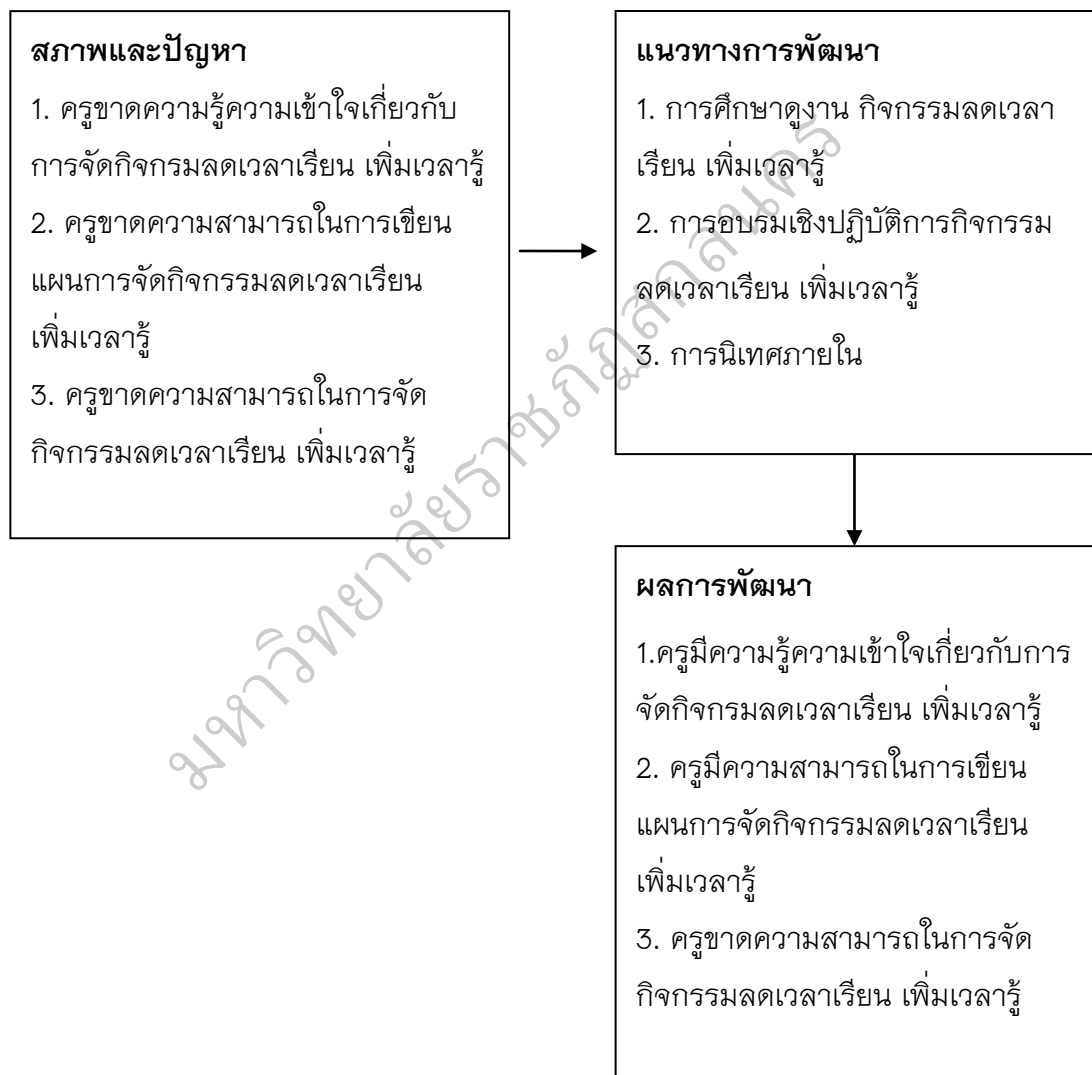
ถึงวันที่ 30 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2560

4.2 วงรอบที่ 2 ระหว่างวันที่ 1 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2560

ถึงวันที่ 30 เดือนกันยายน พ.ศ. 2560

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research, PAR) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษากรอบแนวคิดของ Kemmis & Mc Taggart ในการวิจัยพัฒนาศักยภาพครู ในการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ โรงเรียนอนุบาล โพนนาแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศงขลา เขต 1 โดยผู้วิจัย ได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยไว้ ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิตยสารศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยนิตยสารศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพครูในการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ หมายถึง กระบวนการพัฒนาความสามารถด้านการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ของครู ด้วยการอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน และการนิเทศภายใน โรงเรียนอนุบาลโพธิ์นาแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ให้มีความรู้ความสามารถ และมีทักษะในการจัดกิจกรรม ตามนโยบาย ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ตามกระบวนการ PAOR โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย ผู้บริหาร และวิทยากร ที่ร่วมกันคิด ปฏิบัติ และประเมินผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง จนประสบผลสำเร็จและมีคุณภาพ ประกอบด้วย

1.1 ความรู้ความเข้าใจ หมายถึง ครูมีความรู้ความเข้าใจในหลักการเชิงนโยบาย หลักของการจัดกิจกรรม แนวทางการบริหารจัดการและแนวทางการดำเนินงานของการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้

1.2 แผนการจัดกิจกรรม หมายถึง แผนการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เพื่อให้เกิดสมรรถนะ คุณลักษณะกับผู้เรียนตามแนวทางการจัดกิจกรรม

1.3 การจัดกิจกรรม หมายถึง กิจกรรมที่ครูได้จัดให้กับนักเรียนในช่วงบ่ายเป็นเวลา 1 ชั่วโมง หลังจากการเรียนภาควิชาการ ซึ่งครูมีการเตรียมแผนการจัดกิจกรรมตามที่ได้รับการพัฒนา

2. การจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมตามแผนที่ครูได้ออกแบบและเขียนแผนการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ซึ่งจัดในเวลาหลังจากการจัดการเรียนรู้ภาควิชาการ ของโรงเรียนอนุบาลโพธิ์นาแก้ว ตั้งแต่เวลา 15.00 น. – 16.00 น. ในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ รวมเป็นเวลา 5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

3. แนวทางการพัฒนาศักยภาพครู หมายถึง การกำหนดวิธีการ การปฏิบัติการกระทำ ที่จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ในโรงเรียนอนุบาลโพธิ์นาแก้ว ซึ่งหมายถึงวิธีการพัฒนาดังต่อไปนี้

3.1 การศึกษาดูงาน หมายถึง วิธีพัฒนาครูที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์และแนวคิดให้แก่ครูซึ่งจะทำให้ครูสามารถจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ได้ดีขึ้น สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการจัดการเรียนรู้ที่ตนคิดไปในทาง

สร้างสรรค์ รวมทั้งเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูด้วย

3.2 การอบรมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ วิธีการ ตลอดจนแนวทางการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้โดยบรรยายให้ความรู้และฝึกเขียนแผนการจัดกิจกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญ บรรยายให้ความรู้และให้ครูฝึกปฏิบัติจนเกิดทักษะและสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 การนิเทศภายใน หมายถึง กระบวนการให้คำปรึกษา แนะนำความรู้ความเข้าใจ เพิ่มพูนความรู้ เทคนิค วิธีการ ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ติดตาม ประเมินผลและให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ครู โดยผู้บริหารโรงเรียนหรือหัวหน้าวิชาการ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดกิจกรรมตามนโยบาย ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ให้มีประสิทธิภาพ

4. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน ซึ่งทำหน้าที่ในการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลโพธิ์นาแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

5. ครูที่จัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ หมายถึง ครูโรงเรียนอนุบาลโพธิ์นาแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ที่ทำหน้าที่จัดกิจกรรมตามนโยบาย ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6

6. ผู้นิเทศ หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้างานวิชาการและผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลโพธิ์นาแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

7. วิทยากร หมายถึง ผู้มีความรู้ความสามารถ และมีความชำนาญ ด้านการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ซึ่งมีความพร้อมที่จะให้คำแนะนำและพัฒนาได้ จำนวน 2 คน โดยเป็นศึกษานิเทศก์ และผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

8. โรงเรียนอนุบาลโพธิ์นาแก้ว หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา เปิดสอน ตั้งแต่ระดับชั้นก่อนประถมศึกษา ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตั้งอยู่เลขที่ 178 หมู่ที่ 1 บ้านอ้อมแก้ว ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอโพธิ์นาแก้ว จังหวัดสกลนคร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบันมีผู้บริหารจำนวน 1 คน ครูผู้สอนจำนวน 11 คน นักเรียนจำนวน 216 คน

9. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การวิจัยที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยมีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอน โดยใช้กระบวนการ PAOR ได้แก่

9.1 การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดแนวทางปฏิบัติการไว้ก่อนล่วงหน้า โดยอาศัยการคาดคะเนแนวโน้มของผลลัพธ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการลงมือ ปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ กอปรกับการระลึกถึงเหตุการณ์หรือเรื่องราวในอดีตที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขตามประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อมของผู้วางแผนภายใต้การพัฒนาและไตร่ตรองถึงปัจจัยการสนับสนุนหรือขัดขวางความสำเร็จในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งสภาวะการอันเป็นเงื่อนไขอื่นๆ ที่แวดล้อมปัญหาอยู่ในเวลานั้น โดยทั่วไปการวางแผนจะต้องคำนึงถึงหลักการในเรื่องของความยืดหยุ่น ทั้งนี้เพื่อจะได้สามารถปรับเปลี่ยนให้กลมกลืนกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งอาจไม่เป็นไปตามเงื่อนไขหรือยากต่อการควบคุมให้เป็นไปในทางที่พึงปรารถนาได้ กิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ส่งผลต่อการแก้ปัญหาได้ในระดับหนึ่ง เป็นอย่างดี และจะต้องเป็นกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกลมกลืน กับบริบททางด้านสังคม วัฒนธรรม การเมืองและอื่นๆ ที่เป็นอยู่ในสภาวะการณ์เวลานั้น

9.2 การปฏิบัติการ (Action) เป็นการลงมือดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ อย่างระมัดระวังและควบคุมการปฏิบัติการให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ตามแผนอย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงการปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้มีโอกาสเกิดการพลิกผันหรือเปลี่ยนแปลงไป ตามเงื่อนไขและข้อจำกัดในสภาวะการณ์ในเวลานั้นได้ ด้วยเหตุนี้แผนปฏิบัติการที่ดีจะต้องมี ลักษณะเป็นเพียงแผนการทดลองหรือแผนชั่วคราว ซึ่งเปิดช่องทางให้ผู้ปฏิบัติการสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามเงื่อนไขปัจจัยที่เป็นอยู่ในขณะนั้น การปฏิบัติการที่ดีจะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นพลวัตรภายใต้การใช้ดุลพินิจตัดสินใจ สิ่งใดควรกระทำตามแผนที่วางไว้ สิ่งใดควรปรับเปลี่ยนให้เข้ากับปัจจัยที่เป็นอยู่ในขณะนั้นแล้ว จึงดำเนินกิจกรรมอื่นต่อไป ผู้ปฏิบัติการอาจใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำของตนได้บางส่วนแต่ประสบการณ์เหล่านั้นก็เป็นเพียงสมมติฐานชั่วคราว (Working hypothesis) ซึ่งอาจ ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในเวลานั้น

9.3 การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการรวบรวมข้อมูลหลักฐานด้านกระบวนการและผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่ได้ลงมือกระทำลงไป (ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ) ตลอดจนการสังเกตการปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยขัดขวาง การดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ และประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างลงมือปฏิบัติการตามแผนว่ามีสภาพลักษณะอย่างไร โดยการสังเกตการณ์ที่ดีจะต้องมีการวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้าอย่าง

คร่าวๆ คุณจะต้องมีขอบเขตไม่แคบ (จำกัด) หรือกว้างมากจนเกินไป เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางสำหรับการสะท้อนกลับกระบวนการและผลการปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นตามมา นอกจากนี้จะต้องตอบสนอง ต่อการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่มองเห็นได้ด้วยตาและสัมผัสได้ด้วยกายหรือใจ และจะต้องมีความยืดหยุ่นต่อการเก็บรายละเอียดของสรรพสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ในหลายแง่มุมและหลายรูปแบบ ดังนั้น นักวิจัยเชิงปฏิบัติการจะต้องมีความไว (Sensitivity) กล่าวคือ มีความพร้อมและตื่นตัวอยู่เสมอต่อการ “รับรู้และเข้าใจ” ต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ ทั้งที่เกิดขึ้นแล้วไม่เกิดขึ้นตามแผนที่ได้วางไว้ โดยผ่านทาง การสังเกตการณ์

9.4 การสะท้อนกลับ (Reflection) เป็นการทบทวนถึง การปฏิบัติที่

บันทึกไว้จากการสังเกตอย่างมีระบบระเบียบในเชิงวิพากษ์กระบวนการและผลการปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนการพิจารณาใคร่ครวญเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคต่อการพัฒนา รวมทั้งประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นไปตามที่พึงประสงค์หรือไม่ กลยุทธ์อย่างหนึ่งที่ช่วยให้กระบวนการสะท้อนกลับเกิดขึ้นอย่างได้ผล ได้แก่ การอภิปรายซักถามในลักษณะ วิเคราะห์วิจารณ์หรือประเมินผลการปฏิบัติงานไปสู่การปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานตามแนวทางดั้งเดิมเปลี่ยนไปเป็นการปฏิบัติงานตามวิธีการใหม่ ซึ่งใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทบทวนและปรับปรุงการวางแผนปฏิบัติการในวงจรกระบวนการวิจัยในวงรอบต่อไป

10. ผลการพัฒนาศักยภาพครู หมายถึง ผลการพัฒนาศักยภาพครูโรงเรียนอนุบาลโพชนาแก้ว เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ในแต่ละด้าน ดังนี้

10.1 ความรู้ความเข้าใจ ครูมีความรู้ความเข้าใจในหลักการเชิงนโยบายของกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ และสามารถนำความรู้ที่ได้บูรณาการไปสู่การปฏิบัติ โดยผ่านกระบวนการตามขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้

10.2 แผนการจัดกิจกรรม หลังจากที่ได้ครูได้รับการพัฒนาแล้วสามารถจัดทำแผนการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เพื่อให้เกิดสมรรถนะ คุณลักษณะกับผู้เรียนตามแนวทางการจัดกิจกรรม

10.3 การจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ คือกิจกรรมที่ครูได้จัดให้กับนักเรียนในช่วงบ่ายเป็นเวลา 1 ชั่วโมง หลังจากการเรียนภาควิชาการ ซึ่งครูมีการเตรียมกิจกรรมตามที่ได้พัฒนามาจัดทำแผนการจัดกิจกรรม และจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนซึ่งครูและนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมในระดับมากที่สุด